

Пунолетство са старатељем

Догодило се, тако, за нашег вакта, оно што се дуго очекивало, од чега је већина нас стрепела, а чему су се, да се не лажемо, бројни и многи (тајно) радовали. Косовски Шиптари, након вишедеценијске доследне политике потискивања хришћанског/словенског становништва са простора Косова и Метохије, након вешто изрежираног (и добијеног) рата, уз свесрдну и бескомпромисну подршку САД и њених европских савезника, успели су и да прогласе независност самопрокламоване Републике Косовије. Наша јавност, (можда касно) пробуђена из летаргије, подсећа их се ових дана више него темељно. Све је добро познато, и понављање може само отупити оштрицу народног гнева и политичке разигнације – вреди само понешто подвући, како би неке битне ствари, у општеприхваћено одсудним временима која следе, могле бити изнете на чистину.

Нема потребе за наводницима, нема потребе за омаловажавајућим (и помало демоде) префиксом „тзв.“ – Шиптари су прогласили независност. Независност је ствар правно-политичко-историјског статуса, и у датом случају вреди само онолико колико вреди глас који је проглашава. Српска јавност се (углавном) слаже да Шиптари немају право да врше такву врсту проглашења, односно да њихов политички чин не представља израз суверене воље већине грађана Србије, у које се и даље убрајају, па је самим тим ништаван. У том случају, остаје питање колико побуњена мањина има капацитета да ово неслагање већине својих суграђана игнорише. Они су, тако, свесни своје ситуације, заправо прогласили независност од Србије. Мимо усхићених и устрепталих узурпатора, чак је и највећим оптимистима и савезницима косовских Албанаца тешко да новом претенденту на државност признају независност у било ком смислу, осим наведеног. Заиста, све што је успело да се, под сумњивим околностима и без правног основа, озваничи, јесте да Србија не управља Косовом и Метохијом. Али то и даље не значи да њоме управљају шиптарске институције. Сама „формула државности“, која се током недељног карневала усвојила, носи парадоксални назив надгледане независности.

Здрав политички разум говори да неко ко се надгледа не може бити независан, будући да је надгледање управо инструмент ограничења независности.

Статус Косова и Метохије се, стога, помало парадоксално, није ни променио. И до сада њиме није управљала Србија, и до сада су Шиптари доносили, условно речено, „слободне“ политичке одлуке – променио се само надзорник. Док је под досадашњим мандатом УН Покрајину формално-правно наткриљивао суверенитет државе Србије, Шиптари су одлучили да „заврше ствар“ и Србе „уклоне са слике“, макар то само значило да су себи прогласили новог, можда неупоредиво горег господара.

Ова, по Србе трагична, а по међународну заједницу веома неугодна ситуација, не може, а да не покрене неколико темељних питања о самом смислу независности у међународном политичком контексту. Шта значи „бити независан“? Да ли је то правно, практично, историјско или филозофско питање? Ко је надлежан да о томе суди – СБ ОУН, наоружана група грађана, или можда лично Џорџ Буш Млађи? У тренутку када се добар део утицајних земаља света прихвата својих карти и атласа, спремајући се да по територији српске отаџбине по ко зна који пут доцрта нову међународну границу, Срби, које очигледно „нико ништа није питао“ морају заузети јасан став о начелном питању независности.

Ова, по Србе трагична, а по међународну заједницу веома неугодна ситуација, не може, а да не покрене неколико темељних питања о самом смислу независности у међународном политичком контексту. Шта значи „бити независан“? Да ли је то правно, практично, историјско или филозофско питање? Ко је надлежан да о томе суди – СБ ОУН, наоружана група грађана, или можда лично Џорџ Буш Млађи? У тренутку када се добар део утицајних земаља света прихвата својих карти и атласа, спремајући се да по територији српске отаџбине по ко зна који пут доцрта нову међународну границу, Срби, које очигледно „нико ништа није питао“ морају заузети јасан став о начелном питању независности.

Сам процес стицања шиптарске независности, нажалост, значајно подсећа на у XIX веку минули процес осамостаљивања саме Србије од турске власти и патроната. И тада су се смењивали устанци и наизгледна сарадња и суживот, постепено потискивање муслиманског становништва и јачање страних притисака, све док се у једном тренутку група моћника није скупила за једним столом у Берлину, и одлучила да се Турска више „не пита“ о низу територија на Балкану, а ондашњи народи више „не зависе“ од њених политичких одлука, декрета и хатишерифа. Са становишта Турске, у питању је било безочно искориштавање њене немоћи, недопустиво мешање страних сила у њена

унутрашња питања, грех против правде и Бога, као и отимање територија над којима је њен историјски суверенитет потврђен пре више стотина година.

Пут српског осамостаљења

У чему је, онда, разлика? Иако је аналогија одлична, и на њу се радо позивају сви анестезиолози најновије српске ампутације, неколико фактора нарушава ову идиличну симетрију. Наиме, нити је тада постојала некаква држава Србија која би могла гарантовати права својим сународницима унутар Отоманске империје, или остваривати политичко-историјски субјективитет српског народа на међународној сцени, нити је такав облик каналисања националне свести и енергија још био потпуно ступио на сцену. Истовремено, у време Берлинског конгреса тешко да се могло говорити о било каквој „међународној заједници“ у јаком смислу, као ни о глобално важећем међународном праву и институцијама. Постојале су само силе-царства и њихови политички блокови и савезништва – а ови су интересе и права појединачних малих народа штитили тако што су покретали војне против њихових господара и подчињавали их другом, другачијем, али суштински ништа мање репресивном царском систему.

Део историјског значаја Кнежевине Србије, као и Црне Горе, Грчке, Бугарске и Румуније оног времена јесте што су управо довеле у питање овај неправедни међународни поредак и указали на алтернативу свим потлаченим народима Европе, пробивши пут за будуће државе Чеха, Хрвата, Пољака, Норвежана, па и Албанаца. Истовремено, у сујетном, самодовољном, колонијалном светоназору великих западних империја XIX века, Турска, као „земља дивљака и примитиваца“, или просто као „мухамеданска парија“, није имала никакво право на слободну политичку вољу и међународноправни субјективитет, већ се у обзир узимала искључиво с обзиром на властиту политичку моћ. Овај културолошко-политички шовинизам западних земаља окренуо се против самог себе у разорним Светским ратовима XX века, и опет је Србија одиграла, ако не кључну, а оно свакако запажену улогу у борби да се такав однос према једној држави или нацији више не понови. Крајем XX века, опет је Србија постала доказ колико је та борба била занесењачка и у суровој историјској стварности неутемељена.

Приликом расправе о неопходним корацима након шиптарског проглашења независности у Народној скупштини, један народни посланик и осведочени борац за подебљавање административних линија разграничења на територији Србије, пун надмоћног цинизма, добадио је окупљеним колегама веома снажно дојмљиву фразу да „од Србије независност није добио само онај ко је није тражио“. На страну дневнополитичке реперкусије ове изјаве, као и историјске квалификације које је

говорник задобио с обзиром на повесни контекст скупштинске седнице, у контексту еволуције (и девалвације) појма независности на коју смо се укратко осврнули, ова изјава је суштински неистинита. Заправо, све државе које су властити међународни субјективитет до сада потврдиле „одвојивши се од Србије“, то су махом учиниле тражећи то од свију, само не од Србије. Нити је Србија настојала спровести властити суверенитет над територијама Босне или Црне Горе (ако и јесте настојала остварити политички утицај), нити је она изразила слагање и са једним дезинтегративним процесом на Балкану.

Ове земље су листом стекле „независност“ (од Србије) ставивши се под окриље, надзор, па и управу неке друге силе која постоји на овим просторима, а која би била у стању да „изолије“ и „апсорбује“ евентуално противљење Србије том чину. Још једном, то тешко да је било показивање независности, већ пре управо зависности од неких глобалних центара моћи политичких чинилаца. Југословенске републике подривале су суверенитет Југославије, углавном тако што су сопствени део тог суверенитета стављале на располагање страним центрима моћи – Словенија је чланица ЕУ, БиХ је протекторат УН, а Македонија се налази под меканом војном диктатуром НАТО. Суверенитет Србије, међутим, постао је угрожен тек сада, када су неке државе и организације одлучиле да јој се супротставе по питању, не проблема бивших чланица заједничке федерације, већ њеног сопственог политичког статуса и међународно-правног субјективитета. Дакле, питање које грађани Србије себи треба да поставе када размишљају како да се поставе према шиптарском проглашењу, није „да ли је Косово независна држава“, већ:

Да ли је Србија независна држава?

Ово се питање некимма можда чини бесмисленим и тривијалним, будући да Србија има „све особине“ независне државе – заставу, химну, амбасаде у иностранству, седишта у међународним организацијама – много тога што, на пример, „Косовија“ неће (никада) моћи остварити. Ова независност стечена је на поменутом Берлинском конгресу, а потврђена је на помало депресивној седници Народне скупштине, на којој се констатовало иступање Црне Горе из заједничке федерације. Али, да ли је све то довољно за независност? Може ли се она просто „добити по импликацији“, или се мора заслужити, стећи, задобити? Када је бивши фински председник и албански национални херој Марти Ахтисари саставио свој „план“ за „коначно решење“ вековног балканског спора, јединствен одговор државних чиновника био је да је његов мандат да „одреди статус Косова и Метохије“, а не статус Србије. Међутим, управо то је оно што једнострано чиновници подршке светских и политичких сила косовским Шиптарима чине – мењају, оспоравају и укидају статус Србије као независне државе. Овај се процес може пратити на неколико нивоа.

Шта је независност, ако не сувереност и територијална целовитост?

Пре свега, формално-правно, Србија је постала самостална и независна земља након иступања савезних република из заједничке федерације, а међународне институције и државе света то прихватиле. Не зависећи више од „партнерских интереса“ Хрватске, Словеније, Македоније или Црне Горе, Србија је постала, снагом реципроцитета, „независна“ од њих, и господарица (само) своје судбине. Сходно оваквом гледишту, укидањем савезних држава, српска независност се само „повећавала“, па се један добар део медијске јавности позива управо на овај процес истичући како ће Србија стећи „праву независност“ управо када се ослободи косовског „камена око врата“. Ово је, међутим, веома опасно играње значајним појмовима и институцијама.

Јер тешко да, формално-правно, ишта може да гарантује независност једне земље, ако не суверена власт те земље и њених грађана над целином њене територије – под условом да је она, као таква, међународно призната и неспорна. Ако неко други спори овакву врсту суверености, тај се заправо меша у унутрашња питања независне земље и изазива њену независност. У историји су, због сличних спорова, углавном избијали ратови, који су за циљ имали или одрицање државне суверености над делом територије са једне, или признавање те суверености са друге стране. Стога, ако страна држава може да оспори суверену власт Србије над делом њене територије без потребе за војном интервенцијом, онда Србија није независна земља, будући да о њеној суверености одлучују други, уместо ње саме. И, што је у овом тренутку нужно рећи, ма колико то непријатно звучало свима нама, а поготово садашњим демократским властима, Србија данас није независна поготово када се упореди са Милошевићевом Југославијом! Ова друга се понашала као самосталан међународно-правни субјекат, и стране силе могле су деловати на територији Косова и Метохије тек након што су ратом обезбедиле дозволу Југославије, уз међународно гарантовање њене суверености. Ово је, нажалост, тужна истина данашње Србије. Она је у свом полету да раскрсти са тековинама ауторитарног режима успела да раскрсти и са његовом најважнијом тековином – државном сувереношћу и независношћу.

У овом контексту није битно што државе које се утркују у признавању Републике Косовије (и истовремено у топлој, нежној и срдечној изражавању своје дубоке привржености српском народу, нарочито када се „лепо понаша“) врше најгрубље насиље над међународним правом. Оне су чиниоци међународног поретка колико и Србија. Ако би се међународни поредак потпуно срушио (што данас не изгледа тако немогуће), и даље би постојале независне земље, и њихова независност „зависила би“ искључиво од способности да саме очувају своју сувереност на целој својој територији. И, како ствари данас стоје – Србија не би била једна од њих. Мора се стога рећи: све земље које су признале „независност“ Косова нису уопште Шиптарима подарили

независност, већ су укинуле независност Србији.

Питање Косова и Метохије тако не постаје само питање принципа и међународног права, будући да су заложене ствари које су Србији важније од међународног права – како међународно право има вредност само утолико уколико ове ствари штити – а то су државна независност и слобода. И није реч само о слободи кретања, вероисповести и обичног људског достојанства за словенско и хришћанско становништво Покрајине, већ о слободи свих грађана Србије, чија је политичка воља проглашена за безвредну и секундарну, и подређена хиру групе шиптарских терориста.

Ко руководи политичким процесима у Србији?

Долазимо тако до другог смисла независности – политичког. Независна је она земља чије политичке одлуке зависе искључиво од унутрашње политичке воље њених суверених грађана. Држава у којој нема самосталности у доношењу народних одлука, већ су оне под непрекидним туторством вандржавних и страних организација (како је, на пример, проглашење независности Косова спроведено под очигледном диригентском палицом САД, које су истовремено дириговале европским хором пратећих вокала), може се означити независном само на речима. Утолико је још једном тешко означити српско друштво као независно, када се узме сва учинковитост више нивоа притисака којима је изложено, и за којима се очигледно поводи.

Српски грађани, приликом својих избора и одлука, непрестано се од стране сопствене елите позивају да „воде рачуна“ о могућој „одмазди западних пријатеља“, очитване у низу претњи извана, које фигуришу од изостанка инвестиција, преко увођења санкција, до потпуне изолације и новог бомбардовања. Ако страни амбасадори могу непосредно утицати на народну вољу, она не може бити самостална. Истовремено, њом се вишеструко манипулише преко средстава информисања, која се опет отворено стављају у страну службу. У самосталном друштву, средства јавног информисања „посредују“ између унутрашњих политичких чинилаца и омогућују грађанству да се упозна са целим спектром политичких опција, а не између народа-пучине и страних налогодаваца. Најзад, тешко је независним означити друштво којим управља осведочено корумпирана и подмитљива политичка елита, која ће за остварење властитих интереса продати душу ђаволу, а камо ли страним компанијама или војнодржавним организацијама. Ово је такође нешто што у оваквом тренутку мора да се чује – јер ма колико највеће политичке странке могле мобилисати грађана, плашећи их опасношћу од „оних других“, то неће ублажити, нити амортизовати народни гнев над неспособношћу целокупне елите да заштити небројено пута консензусом потврђене народне интересе.

Друштвена елита треба да управља државом, а да се истовремено управља према народној вољи – а не партијским интересима, отвореним наредбама страних државника, економским просперитетом пребогатих олигарха, или вољом свакога ко је спреман да јој понуди некакве, ма како бедне накнаде за њихов „труд“. Јер, у друштву у коме народ има глас само на дан избора, а богаташи, страни посланици, активисти страних (и отворено непријатељских) организација све остале дане, нема говора о независности. Питање Косова и Метохије тако постаје и питање грађанске слободе да се одлучује о судбини своје земље, о начинима на које ваља штитити своје интересе, као и о еманципацији од отуђеног и компромитованог политичког вођства. На маргинама косовске кризе превише често је испливавао на површину несклад између народне воље и потеза на државном нивоу, уз горак утисак да државни чиновници народ третирају као „децу коју треба водити за руке“, јер сама нису способна да доносе одлуке. Тренутак када је потребно одлучно реаговати на „координисану акцију“ страних моћника јесте тренутак када српско друштво мора јасно да определи, да ли су неадекватни резултати његове политике резултат отуђења власти од народне воље, или пак, резултат неке друге, прикривене народне воље која се са тренутним развојем ситуације слаже, али се не усуђује да то отворено каже? Сада је последња прилика да се такви изјасне, јер нема „приватног политичког убеђења“ – ако желе да политичко вођство по сваку цену избегне конфликт са Западом и призна Републику Косово, „нека кажу сада, или нека заувек ућуте“!

О житу и кукољу, вјери и невјери

Ова тематика довела нас је, најзад, и до последњег, историјског смисла независности једне државе. У питању је поседовање контроле над унутрашњим процесима у сопственој држави, односно самостално управљање сопственом судбином не власти, не грађана, већ нације. У чему се овај смисао разликује од претходних? Он је најмање формалан, најмање теоретски утемељен, а више је историчан, или, у традиционалном српском смислу, епски. Слободна и независна нација зна шта је њено добро, зна које су њене вредности и спремна је да их заштити свим средствима, поготово ако су угрожени њени темељи као што су вера, идентитет и слобода. Национални интерес се у датој ситуацији кристалише као интуитивно поистовећивање народа са властитом традицијом, образовањем, историјом и легендом. У српском случају, бесмртне вредности њихове целокупне историје добро су познате – слободарство, национални понос и непристајање на туђе турско, а поготово не на туђе увреде и понижење.

Нација која жели демонстрирати независност, мора уочити и образложити своје националне приоритете (без обзира на све српске свађе, нема сумње да је очување Косова и Метохије апсолутни приоритет, у односу према коме чак и „европске интеграције имају алтернативу“), а затим их спровести у дело одлучно и одрешито. То

више није питање демократије и трпељивости, већ испуњавања историјске улоге која је унапред опредељена. То значи да се мора на страну ставити празна форма „слободе мишљења“ да би се спасила темељна слобода човека и грађанина. Другим речима, одређеним појмовима, као што су „традиција“, „национални интерес“, „патриотизам“, „храброст“ и „отаџбина“, а, истини за вољу, и „издаја“, мора се вратити недвосмислен смисао, и тако их извадити из блата лицемерја, медиокритетства и релативизације. Америчке патриоте стекле су свој назив тако што су се супротставили бахатом мешању страних моћника у своја унутрашња питања, француска отаџбина штитила се отвореним отпором немачком окупатору, а не квислиншком политиком Вишија, као што је српски народ показао храброст 1914. године, не непоколебљиво рекавши да је спреман да „живи за Србију“, уз парола да „живот не може да чека“, већ показавши да је спреман да њу да погине. Таква самосталност и независност српске нације је крвљу и муком стечена, а у данашње време је олако бачена низ воду. То је истовремено једина самосталност и независност коју су, како се чини, САД, Француска, Немачка и остала боронија спремне да признају.

Стога се независност Србије мора показати и кроз отворено и одлучно сузбијање подривачке и антидржавне активности, која се може приметити и у окриљу Народне скупштине! Како иначе Србија може очекивати да, на пример, земље из региона, спремне да признају независност Косова, забрину могуће последице тог чина по њихове интересе у Србији, ако никакве последице за то не повлаче заступници те независности у самој Србији? Зашто би неко марио за српске претње и протесте, ако они нису у стању ни да се разрачунају са људима који се у њеним недрима и јавним институцијама, са поносом и гордошћу ките титулом „домаћи издајник“? Слобода је као закон – није сваки поступак „слободан“, као што није сваки ни легитиман. У Србији се мора једном рећи, а нема бољег тренутка за то од садашњег, да у њој неке идеје нису добродошле, поименце оне које су несувисле, издајничке и антидржавне/антинационалне. Сва истински независна друштва овакве испаде санкционишу, и сада, када је независности Србије упућен овако озбиљан изазов, сличне санкције морају ући у оквир њеног самодоказивања као правно-политичко-историјског субјекта (а не објекта).

О фаталним датумима и цифрама

Година 2008. памтиће се, бар у Србији, у контексту два значајна јубилеја. Тачно је сто година од аустроугарске анексије Босне и Херцеговине, те кулминације империјалног омаловажавања и неуважавања интереса Србије и српског народа на Балкану. 1908. година записана је у српској историји као година преокрета, болног и мучног националног освештења, али и стварни почетак националног препорода. Након анексије БиХ, Србија се најад поставила према својим „аустроугарским пријатељима“

онако како је њихова политика то изискивала, истовремено настојећи да своју будућност и друштвени просперитет гради уз помоћ оних који су били спремни да је третирају као равноправну савезницу и самосталну државу. Резултати овог преокрета били су изванредни, невероватни и задивљујући и, упркос страшним и крвавим последицама аустро-немачке решености да се тај процват пресече и Србија уништи, они су довели до највећих успеха у српској новијој историји, као и до завидне међународне репутације и поштовања. И тада, као и данас, поштовање се морало стећи, а на олтар државне независности поднети одређене спољнополитичке жртве. Ко данас негира потребу да се то учини, негира и исправност српске политике са почетка XX века, коју, узгред, признаје цели свет.

Други значајан догађај коме ће се ускоро обележити седамдесетогодишњица, јесте злокобни Минхенски споразум, где су тадашње перјанице међународне заједнице укинуле независност и сувереност једне угледне чланице међународних институција зарад „исправљања историјских неправди“ и куповине „трајног мира и стабилности“ на рачун уништавања једне немоћне, грешне, али суверене европске земље. Мислило се да ће Минхенски споразум остати као трајно подсећање на разорне последице које може имати кратковидост великих сила, када се праву и правди супротстави гола сила и пука „стабилност“. Јер право и правда су универзални, а сила слаби, док се стабилност не може одржавати вечно. Минхенска жртва, попут варварског ритуалног клања данашње Србије на олтару „мира, стабилности и просперитета“, показује како сила не значи памет и разборитост, и какве све последице може имати када се нешто вечно и универзално замени плитким политиканством и ad-hoc компромисима. Последња реч Сартрове Одгоде, коју је, наводно, промрмљао себи у браду француски премијер Даладје видевши, по повратку из Минхена, раздрагане француске пацифисте, односи се данас на све оне који својим весељем и ликовањем у име „мира“ и „кажњавања историјске неправде“ понижавају немоћну Србију.

Ово су без сумње значајни јубилеји којих ћемо се у наредном периоду често присећати, али мораћемо се опоменути и других датума и догађаја, који, мада не падају на „округлу цифру“, немају данас ништа мање значаја. Ту је српски 27. март, када је немоћна Србија устала против парчања и напада на моћне Француску, Британију и СССР, да не говоримо о солидарности са Пољском, Чешком, Белгијом, Холандијом и Грчком, које би ове земље данас требало да се сете, ако им је стало до сопствене независности. Ту су сви српски Видовдани о којима смо образ прали и прљали, и који нам стоје као вечна опомена пред изборима са којима се суочавамо. Најзад било је безброј критичних тачака и судбинских опредељења, и данашње време са њима се поклапа, можда не у утврђивању судбине целог народа, спасавању српског идентитета од пропасти или заштити земље од вековних непријатеља (мада све то долази у обзир), већ у питању које се одсудно поставља у датом тренутку, и на које српски народ и грађани морају дати јасан и недвосмислен одговор: жели ли Србија да буде независна земља, или има нешто прече од тога?

Испит зрелости

Пише: Никола Танасић
четвртак, 21 фебруар 2008 03:06

У Београду, 20. фебруара 2008. год.